

KS. KRZYSZTOF GONET¹

KSIĄŻKI SKONFISKOWANE PRZEZ WŁADZE PRL W BIBLIOTEKACH KOŚCIELNYCH W ROKU 1960, WRACAJĄ DO WŁAŚCICIELI

W homilii wygłoszonej w dniu 2 sierpnia 2004 r., ks. biskup Stanisław Wielgus powiedział:

*Niestety, pamięć ludzi i pamięć całych narodów jest bardzo nietrwała. Tak szybko zapominają one o starej, mądrej przestrodze, która głosi, że ten, kto zapomina o minionych zbrodniach i nieszczęściach, zmuszony będzie przeżywać je po raz wtóry.*²

W momencie, gdy w sierpniu i wrześniu 2004 roku znów jesteśmy świadkami bezpardonowej wojny propagandowej z Kościołem Katolickim w Polsce (np. sprawa rzekomego opłacania przez budżet składek zdrowotnych księży – gdy w rzeczywistości księża sami je płać) przychodzi nam przypomnieć akcję Władz PRL z 1960 roku. Jest to przypomnienie kolejnej zbrodni, rządzącej wtedy w Polsce lewicy i tego, do czego może prowadzić socjalistyczny totalitaryzm.

Postępowa Władza, zarzucająca Kościołowi wsteczność i nazywająca go „reliktem ciemnogrodu”, często wypominająca mu XVI-wieczny, kościelny „Indeks Ksiąg Zakazanych” – sama, w latach 60-tych wieku XX, dokonuje bezwzględnej „cenzury” księgozbiorów bibliotek kościelnych.

---

¹ Dyrektor Biura ds. Rozwoju i Komputeryzacji Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES. Absolwent Instytutu Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Warszawskiego.

² Niedziela 2004, nr 12 s.12

W 1960 roku, dniu 22 sierpnia, jednocześnie w 67 miejscach w kraju, do bibliotek kościelnych wkroczyli przedstawiciele Urzędu Kontroli Prasy w asyście przedstawiciele Urzędu do Spraw Wyznań a czasem i milicji obywatelskiej. Podczas trwającej dwa dni akcji zabrano w całym kraju prawdopodobnie ok. 12.000 książek.³

Ciekawe jest to co zabierano. Poza literaturą antykomunistyczną – przede wszystkim zabierano książki dotyczące działalności społecznej katolików, Akcji Katolickiej i stowarzyszeń. Widać ten ogromny lęk ówczesnych, socjalistycznych Władz przed jakąkolwiek niezależnością społeczeństwa. Ale dlaczego zabierano przy okazji przedwojenną literaturę antysemitką i dotyczącą masonerii?

Ta akcja była elementem szerszego ataku na Kościół i próby ograniczenia wolności ostatniego bastionu niezależności w oświacie – jakim były seminaria duchowne. Cała akcja miała też i inne wymiary – likwidacja niższych seminariów duchownych, próby wpływania na mianowanie wykładowców i próby ingerowania w programy nauczania. Wtedy też rozpoczęło się zabieranie całych roczników kleryków do wojska.

W ramach zmian ustrojowych, rozpoczętych w 1989 roku, przemianę i reorganizację przechodził też ten pion administracji państwowej, który w ostatnich latach PRL nazywał się Urzędem do Spraw Wyznań. W wyniku tych przemian w 1997 roku Departament Wyznań Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji RP przekazał Kościołowi 1814 książek, które zostały skonfiskowane w roku 1960. Jest to zaledwie 15 procent skonfiskowanych publikacji. Sekretarz Generalny Episkopatu powierzył ten księgozbiór autorowi

---

³ Artykuł opracowano na podstawie następujących źródeł:

- a) List biskupa Zygmunta Choromańskiego, Sekretarza Episkopatu do ministra Jerzego Sztachelskiego z dnia 8.09.1960 r., Archiwum Archidiecezji Warszawskiej (AAW), Teczka „Biblioteka-I”
- b) Micewski Andrzej, Kardynał Wyszyński. Prymas i Mąż Stanu.
- c) Paris: Editions du Dialogue, 1982
- d) A. Dudek, Państwo i Kościół w Polsce 1945-1970, Kraków 1995, s. 128.
- e) Warszawa, 12 czerwca 1997 r.
- f) Rulka K., Ks. Zygmunt Tyburski – bibliotekarz we Włocławskim Seminarium Duchownym (1953-1967), „Kronika Diecezji Włocławskiej” 80 (1997), s. 559-560
- g) List biskupa Tadeusza Pieronka, Sekretarza Generalnego Konferencji Episkopatu Polski do pana dyrektora Bogusława Skręta z Departamentu Wyznań Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji.

tego artykułu, Ks. Krzysztofowi Gonetowi (w tamtym czasie – dyrektorowi Biblioteki Seminarnej i zastępcy Przewodniczącego Zarządu Federacji FIDES) z poleceniem aby przekazał je prawowitym właścicielom.

Akcja zwrotu książek do 67 bibliotek okazała się bardzo skomplikowana. Wiele z tych bibliotek już nie istnieje. Znaki własnościowe (pieczętki) są czasem nieczytelne lub niejednoznaczne. W tym czasie Biblioteka Seminarjna przeżywała wiele własnych problemów (między innymi przeprowadzka do innego budynku). To wszystko wpłynęło na opóźnienie akcji oddawania książek.

Obecnie książki te zostały już wstępnie opracowane. W wyniku tego powstała komputerowa baza danych dostępna również przez Internet na stronach: www.fides.org.pl/1960.html. Pozwala ona zorientować się w tematyce i nazwiskach autorów zabranych książek oraz w rodzajach bibliotek, które objęła ta konfiskata.

Podczas X Walnego Zgromadzenia FIDES odbywającego się w budynku, w którym kiedyś znajdowała się biblioteka Seminarjna, niektóre skonfiskowane w 1960 roku książki wrócić do 22 prawowitych właścicieli. Powraca jednak tylko znikoma część zrabowanych wtedy książek.

Przykładowo:

- Biblioteka WSD w Warszawie straciła 723 książki a odzyska 102 pozycje⁴
- Biblioteka Pisarzy SJ straciła 265 książek a odzyska 50 pozycji⁵
- Biblioteka WSD we Włocławku straciła 870 książek a odzyska 29 pozycji⁶

Wszystkie książki oddawane bibliotekom otrzymują stempel o treści: „Skonfiskowana w 1960 r. przez Władze PRL zwrócona Kościołowi 1997 roku”. *Habent sua fata libelli...*

W przyszłości warto by przebadać jak była zorganizowana ta wielka akcja i kim byli ludzie, którzy ją realizowali. Warto też pod-

---

⁴Spis książek zabranych 22.08.1960, AAW, Teczka „Biblioteka-I”

⁵Spis książek i czasopism zabranych z ulicy Rakowieckiej 61..., Archiwum Biblioteki Pisarzy SJ w Warszawie

⁶Rulka K., dz. cyt.

dać dokładnej analizie to „co zabierali”. Nieznane są też dalsze losy 75% zrabowanych książek i może dalsze badania wyjaśnią zagadkę ich losu.

Niech wspomnienie akcji Władz socjalistycznej PRL z 1960 roku, mającej „zniewolić umysły”, będzie swoistym memento. Niech ta przestroga pomaga nam w unikaniu takich tragedii w przyszłości.